

Лясковски манастир

„Св. св. Петър и Павел“

Лясковският манастир (известен още като Петропавловски) е един от 14-те манастира изградени около Търново по времето на Втората българска държава. Той се извисява върху високите и непристъпни скали на Арбанашкото плато, над гр. Лясковец и на 10 км от гр. Велико Търново. От терасата на светата обител се разкрива невероятна гледка към билото на Еленския Балкан.

ЛЕГЕНДИ ЗА ВЪЗНИКВАНЕТО НА МАНАСТИРА

Възникването на светата обител е обвито в множество легенди. Според една от тях манастирът е основан през X в. от сина на цар Петър I – Боян, който бил духовник и се посветил на книжовна дейност. На негово име била наречена и манастирската гора – „Боянова гора“, „Боянов лес“.

Другото предание се приема за по-достовременно. То гласи, че на мястото на днешния манастир се е намирала крепостта на братята Асен и Петър. Именно оттук те започнали въстание

срещу византийската власт през 1185 г. По време на подготовката му те дали обет, че ако въстанието успее, те ще издигнат на това място манастир. След възстановяване на българската държава Асен и Петър удържат обещанието си и полагат основите на манастира. За съжаление липсват данни за историята на манастира през XIII и XIV век.

МАНАСТИРЪТ И НАЦИОНАЛНО-ОСВОБОДИТЕЛНОТО ДВИЖЕНИЕ

След падането на България под турско робство Лясковският манастир е разрушаван два пъти (след 1393

и 1598 г.) и изграждан наново през 1422 и 1662 г. През втората половина на XVII век през светата обител минават множество поклонници, а местни заможни българи даряват средства за изографисва-

не на новопостроената манастирска църква. По това време управлението на манастира минава в гръцки ръце. В епохата на Българското възраждане благодарение на стратегическото си разположение и близостта си до старата българска столица, светата обител става център на няколко бунта и въстания, организирани от родолюбиви българи.

В самото начало на XVIII век в манастира се подготвя т. нар. Мариино въстание. То е организирано от „благородната вдовица“ от Търново Мария, нейния син Стоян войвода и занаятчията Мирчо. Някои изследователи предполагат, че образованата търновчанка е произхождала от стар болярски род. Сред съзакляниците били игуменът на манастира йеромонах Спиридон и неговият помощник отец Йероним. Избухналото през 1700 г. въстание било жестоко потушено, само малка част от монасите се спасили. Разярените османци подложили манастирът на грабеж и огън, загинали игуменът и неговият помощник. Скоро след потушаването на въс-



танието, през 1708 г., тогавашният игумен архимандрит Партений заминава за Русия да търси финансова помощ за възстановяване на опожарените жилищни постройки. В Москва той успява да се срещне с руския цар Петър I Велики, който подарява на манастира евангелие с позлатена обкова. Днес то се съхранява в Църковния музей в София.

Едва през 30-те години на XIX век архимандрит Максим Райкович от Преображенския манастир, с помощта на влиятелни българи от град Лясковец, прогонва гърците от светата обител и става първият игумен-българин в нея. След бягството му в Румъния през 1844 г. манастирът постепенно запада.

В средата на XIX век светата обител отново се превръща в център на въстанически действия. Тук се подготвя въстанието на капитан Дядо Никола през 1856 г., който повежда 13 четници към Габровския Балкан. За делото бил спечелен и самият игумен на манастира йеромонах Харитон, който предоставя на въстаниците манастирските помещения за скривалище и склад за оръжие. Само 6 години по-късно (лятото на 1862 г.) манастирът се превръща в сборен пункт за 70 въстаници, участници в т. нар. Хаджиставрева буна, наречена на името на нейния ръководител Хаджи Ставрев Койнов. Бунтът не успява, монасите са затворени, а игуменът хаджи Теодосий и брат му хаджи Йоасаф са заточени в Диарбекир.

През април 1869 г. Васил Левски тайно посещава манастира и основава в близкия град Лясковец революционен комитет, а през 1872 г. минава заедно с Ангел Кънчев.

Апостолите на Великотърновския революционен окръг (отец Матей Преображенски-Миткалото, Георги Измирлиев, Бачо Киро Петров, Христо Иванов-Големия и др.) намират тук сигурно убежище.

През 1874 г. митрополит Иларион Макариополски открива в светата обител първата българска духовна семинария с ректор Недю Жеков. Тя е открита на 12 май 1874 г. и съществува до 1885 г. Управител става митрополит Климент Търновски (Васил Друмев) В семинарията завършват редица български учени – истори-

ците проф. Васил Златарски и проф. Петър Ников, езиковедът проф. Беньо Цонев и др.

През 1878 г. славянският благотворителен комитет основава в манастира сиропиталище за пострадалите от Руско-турската война 1877–1878 г. с управител Добри Войников, който почива в него от тиф. Гробът му се намира вляво от главната манастирска порта.

СЛЕД ОСВОБОЖДЕНИЕТО

При управлението на Стефан Стамболов Лясковският манастир е превърнат в затвор, в който е заточен митрополит Климент Търновски заради острите си нападки срещу новоизбрания княз Фердинанд. От 1902 до 1912 г. светата обител служи като приют за душевно болни.

Година по-късно земетресение разрушава стопанските постройки, източното крило и църквата, а с това и ценни творби на изобразителното изкуство. Оцеляват само 31-метровата камбанария и сградата на Духовната семинария, дело на дряновския майстор Уста Маню, които и до днес са запазили автентичния си вид. След Първата световна война в Лясковския манастир се заселват 60 белогвардейци, а след тяхното напускане той става девически. През 20-те години в него се помещава църковно-певческо училище, а от края на 30-те години – дом за глухоними момчета, закрит през 1945 г. През 1947 г. монашески статут на манастира е отново възстановен.

д-р Красимира Мархалева

